

SERGIU PURECE

LUPTA ȚĂRĂNIMII VILCENE PENTRU DREPTATE SOCIALĂ ÎN DECENIUL PREMERGĂTOR UNIRII PRINCIPATELOR

★

Revoluția de la 1848 din Țările Române a declanșat, și a susținut în tot spațiul locuit de români, ample mișcări reformatoare ce și-au pus amprenta statornic asupra întregii perioade ce a urmat înfringerii brutale de către intervenția

străină a acestei manifestări plene a voinței națiunii de transformare a societății¹. Puternic legată de sistemele feudale, neavând încă o industrie manufacturieră dezvoltată, economia românească a simțit din plin zguduirea reformelor preconizate de revoluționari. Deși actele programatice ale mișcării au prevăzut importante reforme care ar fi contribuit din plin la transformarea lumii satului românesc, totuși ele au rămas neaplicate, accentuând și mai mult prăpastia dintre proprietari, arendași și clăcași. Speranța în aplicarea reformelor ce ar fi contribuit la îmbunătățirea vieții săteanului român, desființarea clăcii, a boierescului și celorlalte podvezi așa zisele „datorii proprietărești”, rămânea neimplinită; ea stînd la baza creerii unui climat de permanentă nesiguranță, în toată perioada de care ne ocupăm în satele din Țara Românească în general și în cele din județul Vilcea în special, existînd o situație explozivă. După cum arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu la acest mod de evoluție a problemei agrare și țărănești în contextul începutului dezvoltării României moderne: „...problema țărănimii reprezenta la jumătatea veacului trecut cea mai arzătoare problemă socială a țărilor române a cărei soluționare se impunea în mod imperios”².

Din punctul de vedere al cercetării și cunoașterii istoriei perioadei ce a urmat Revoluției de la 1848; toate transformările și schimbările, nu pot fi înțelese decît numai dacă se cercetează și se prezintă într-un mod cit mai amănunțit problema agrară și situația țărănimii, frământările ce s-au petrecut în satele românești³.

Încă, de la discutarea în 1848 a problemelor legate de aplicarea punctului 13 din Proclamația de la Izlaz, un reprezentant al țărănimii vilcene în Comisia proprietății, Badea Albușescu din satul Pîrîieni, plasa

1. ***, *Istoria României*, vol. IV, București, 1964, 1969, p.

2. Nicolae Ceaușescu, *120 de ani de la revoluția din 1848*, București, 1968, p. 8.

3. C. Corbu, *Țărănimia din România în perioada 1848—1864*, București, 1973, p. 39.

Oltețul de Jos, arăta că „Noi de a nunci siliți de a da erbărit și dijmă indoită de aceea sintem speriați noi”⁴. Aceste cuvinte ce au fost rostite atunci când se întrevădea posibilitatea aplicării unor reforme deosebite, iar cursul evenimentelor nu a dat posibilitatea realizării acestora, vor putea sta asemeni unui motto perioadei de care ne ocupăm, justificând, nenumăratele acțiuni ale țăranilor vilceni împotriva exploatării.

De-a lungul perioadei 1849-1859, formele de manifestare ale luptei țăranilor vilceni pentru înlăturarea exploatării și sărăciei, pentru emancipare socială și politică au îmbrăcat diferite aspecte. Pornind de la plângeri împotriva arendașilor și proprietarilor, împotriva abuzurilor organelor administrative și continuând cu nesupunerea la efectuarea clăcii, la neacceptarea dijmuirilor și a strămutărilor forțate, încheind cu amenințări și atacuri asupra persoanei celor ce oprimbau și exploatau, precum și asupra bunurilor și proprietăților acestora.

Luind în discuție plingerile ca aspect și formă de luptă socială trebuie spus că în perioada de care ne ocupăm, numărul acestora este deosebit de mare, ele fiind adresate nu numai organelor administrativ locale sau centrale, dar și comandanților forțelor militare de ocupație, rusești și austriece, speranța în imparțialitatea acestora fiind mare. Totuși rezultatele obținute de petiționari au fost minime, căci între exploatații interni și cei veniți de peste graniță diferențele nu erau legate decît de limba ce o vorbeau sau uniforma ce o purtau, de multe ori reprezentanții administrației locale cerînd ajutor înarmat: „ori din armia otomană sau rusească”⁵.

Pentru a exemplifica cele spuse în legătură cu plingerile sătenilor vilceni, am ales doar cîteva, numărul lor fiind deosebit de mare, de multe ori la nivelul județului constituindu-se comisii speciale însărcinate cu cercetarea lor⁶.

În special după înăbușirea Revoluției de la 1848, numărul acestor plingeri devine tot mai numeroasă, căci arendașii și proprietarii au căutat sub oblăduirea restaurării regimului reacționar să împileze și să înrobească pe țăranii pătrunși de „duhul constituției”⁷. Reacția satelor a fost promptă. O dovadă în acest sens o reprezintă memoriul locuitorilor din Berești înaintat administrației județului Vilcea prin care se plîngeau la sfîrșitul anului 1848 de abuzurile nenumărate ale arendașului, susținute chiar de administrația locală.

Deși înțelegerea cu organele administrative era clară totuși sătenii continuau cu plîngerile ajungînd să trimită trei memorii dintre care ultimul bazat pe argumente juridice.⁸

La 27 decembrie în același an moșnenii din Nenciulești adresează Administrației județului Vilcea o plîngere împotriva boierului Barbu Pîrlițanu în care se consemna: „...în toți anii ne-a stîns cu gloabe pî din

4. ***¹, 1848, *Problema agrară discutată de țărani și proprietari*. Documente, București, 1948, p. 118.

5. Constantin Panait, *Satele comunei Bălcești de Olteț în Revoluția de la 1848, problema agrară*, în: „*Caiețele Bălcescu*”, Bălcești pe Topolog, 1979, p. 279.

6. C. Tamaș, P. Bărdașu, S. Purece, *Prefectura județului Vilcea 1830—1864. Inventare arhivistice*, București, 1977, p. 211; 247.

7. Beana Petrescu, *Documente privind revoluția de la 1848 în Oltenia*, Craiova 1969, p. LXVI.

8. *Ibidem*.

tragu suptevinte ca să nu-i călcăm moșia, iar în ist timp de este o lună de zile. Când și noi eram să ne facem sămănăturile de toamnă ne-am pomnit că ne sponge plugurile și ne ia boii cu să-i plătim erbăritul, pă la cei nu a găsit boi ne-au luat oile și cu un cuvint orî ce a găsit prin case de-am rămas săraci pe drumuri⁹.

În februarie 1849, un memoriu al locuitorilor satului Bălcești din plasa Oltețul de Jos era adresat generalului Hasffort (Gasfort în document — n.a), comandantul trupelor ruse aflate în Oltenia. Aceștia arătau că erau abuziv impuși la plata unor taxe, ce depășeau termenii înțelegerilor de către Tudorache Elisănescu, epistatul moșiei marelui paharnic Costache Otetelișanu¹⁰. Acesta folosea dorobanții subocirmuirii pentru a-și asigura ascultarea locuitorilor de pe moșia ce o avea în arendă, precum și a celor de pe proprietățile vecine.

Clăcașii din Șușani se plîng, tot în 1849, împotriva exploatării crunte la care sînt supuși de arendașul moșiei, în timp ce, moșnenii din satele Bălcești, Nenciuiești, Drăganu și Lunca, declanșau o întreagă corespondență cu Departamentul Treburilor din Lăuntru în vederea rezolvării călcărilor permanente de moșie, la care erau supuși de arendașii și proprietarii moșilor vecine¹¹.

În anul următor numărul plîngerilor se înmulțea într-un chip îngrijorător. Am aminti aici numai seria de petiții înaintată de țărani de pe moșiile mănăstirești Titireciu, Genuneni, Costești, Inătești, Dosu, Bușteni și Drăgășani ce făceau cunoscute și cereau măsuri împotriva abuzurilor arendașilor în perceperea clăcii, dijmăirea produselor, invoirea vitelor în izlaz, etc.¹²

Valul acesta de plîngeri ce demonstrează, accentuarea nemulțumirii celor care erau producătorii de bunuri, devine tot mai îngrijorător și mai greu de controlat de autoritățile locale și centrale. Se lua măsura, în 1850 în urma dispozițiilor Secretariatului de Stat al Țării Românești, ca pe viitor reclamațiile locuitorilor în ceea ce priveau nemulțumirile generate de abuzurile arendașilor, subocirmuirilor și pomojalnicilor să nu mai fie adresate direct domnitorului, ci să fie anchetate și rezolvate la nivelul ocirmuirilor de județe¹³. Era astfel îngrădită aria de adresare a acestor plîngeri, dîndu-se astfel posibilitatea multiplicării abuzului la nivelul administrațiilor locale unde de obicei, cei reclamați aveau cunoștințe și relații. Trebuie însă remarcat că deși sâtenii au fost siliți să pună în aplicare această reglementare, dînd chiar dovezi în scris în acest sens, plîngerile vor continua să se înmulțească, și nu de puține ori fiind adresate chiar domnitorului sau cămăcamlor.

La 1851 nemaiputînd suporta nenumăratele împilări, țărani din satele Bogdăneștii Arnotei, Arhanghel, Buda, Grădiștea, Mulereasca, trimit memoriu în care prezintă pe larg practica arendașilor de a înmulți obligațiile față de proprietate.

Clăcașii din Valdeeni, un an mai tîrziu, se adresa domnitorului Barbu Dimitrie Știrbei, cerînd a fi luate măsuri împotriva egumenului mănăs-

9. Arh. Stat. Vilcea, *Fond Prefectura jud. Vilcea*, dos. 45/1849, f. 18.

10. *Ibidem*, f. 2.

11. C. Tumaș, P. Bardașu, S. Purece, *op. cit.*, p. 211.

12. *Ibidem*, p. 224.

13. *Ibidem*, p. 222.

14. *Ibidem*, p. 232.

tirii Bistrița „care de mulți ani ne năpăstuiște“, tot asemenea sătenii de pe moșia Greci aduceau la cunoștința Departamentului Treburilor din Lăuntru că epistatul Tache Borănescu îi înșală¹⁵. În 1852, toți clăcașii de pe moșia Muerească a Episcopiei Rimnicului Noul Severin, cereau a se lua măsuri de pedepsire și îndepărtare a protopopului Ilie, care arendași fiind, îi înșela la socoteala zilelor de clacă¹⁶.

Locuitorii din satul Bunești de pe proprietatea parecicului Hristodor Catopol arătau într-o plîngere adresată Departamentului Treburilor din Lăuntru, la 18 februarie 1854, că proprietarul nemaisuferindu-i vrea să-i strămute de pe locurile unde de ani de zile se află cu casele și sădirile fără a le plăti nici o despăgubire¹⁷.

De multe ori văzîndu-și plîngerile nesatisfăcute ajunși la disperare țărani cer a fi lăsați să plece unde vor putea să se chivernisească. La 31 februarie 1854, locuitorii chiriași de pe proprietatea pitarului Costache Greceanu se plîngeau împotriva abuzurilor la care erau supuși de arendașul Ghiță Lupescu arătînd că „...dacă va bine voi cinstita Cîrmuire a nu ne considera plîngerile noastre apoi vom fi siliți a reclama pînă unde vom dobîndi dreptatea...¹⁸. Nu de puține ori petițiile nu căpătau rezolvări favorabile celor năpăstuiți, proprietarii și arendașii recurgînd la represalii pentru a intimida pe țărani. La 22 martie 1854 aleeși satului Tetoiu raportau că „au venit D. Nicolae Tetoianu cu doi dorobanți trimși de D. Petrache Bezan unul din domnii cinovniciei ce au fost ca comisari în această plasă, așa noi nu ne-am supus la dorobanți a face prin grai ce ni s-a porunce dar ne-am dus înșine de față la D. Cinovniciei unde se afla la casa D-lui Nicolae Rusu ca să ne deslușească porunca și ne-au dat jos d-lui Petrache Bezan a ne da hotărît cîte o sută nuele și prin rugămintile unora abea ne-au lăsat de la arest...¹⁹. Documentul este neiertător în acest caz relevînd colaborarea foarte strînsă între proprietari și slujbașii mai înalți ai locului, care și ei la rîndul lor aveau proprietăți sau arendau moșii. Abuzul deci era un lucru aproape firesc pentru cei avuți ce nu căutau decît să obțină profituri cît mai mari de pe seama truditorilor ogoarelor. Continuînd seria abuzurilor reclamate de plîngerile țărănilor menționăm că, la 12 noiembrie 1856, locuitorii, din Bogdăneștii Arnotei, reclamau Caimacamului Țării Românești că arendașul moșiei împreună cu reprezentanții Subocîrmuirii plaiului Horezu le-au sigilat casele și produsele lăsîndu-l muritori de foame.²⁰

Iancu Castlescu, comisarul Departamentului Treburilor din Lăuntru, raporta în urma anchetei făcute asupra abuzurilor reclamate de clăcașii din Foleștii de sus, că sînt adevărate toate cele consemnate în scris, deoarece între 1851 și 1856, arendașul moșiei le-a micșorat loturile de arături, le-a retras dreptul la pășunat, culegîndu-le abuziv cîmpurile și livezile²¹. Tot prințului Caimacam se plîngeau clăcașii de pe moșia Ștefănești, care numai puteau suporta abuzurile arendașului Neață Voicescu

15. *Ibidem*, p. 290.

16. *Ibidem*.

17. Arh. Stat. Vilcea. *Fond Prefectura jud. Vilcea*, dos. 71/1854, f. 23.

18. *Ibidem*, dos. 22/1854, f. 43—46.

19. *Ibidem*, f. 130.

20. *Ibidem*, dos. 31/1857, f. 27—28.

21. *Ibidem*, dos. 32/1837, f. 66.

pentru că aducea în izlazul moșiei vite străine, și punea să lucreze loturi în afara moșiei, înșela la împărțirea locurilor de arătură și finețe, nu le elibera bilete de clacă²². Toate aceste plângeri nu au adus rezultatele scontate celor care în număr mare le semnavă. De cele mai multe ori locuitorii clăcași sau moșnenii trebuiau să procedeze așa cum amenințau să facă în octombrie 1858 câțiva locuitori din Lăcusteni ce menționau într-o jalbă că sînt hotărîți să-și apere drepturile „cu ciomege dacă nu ne-au ajutat dregătorii locale...”²³.

Atunci cînd jalbele și plîngerile se dovedeau a fi fără rezultat, atunci cînd răspunsurile întîrziiau, măsurile de îndreptare a abuzurilor nu se făceau simțite, clăcașii își făceau singuri dreptate nesupunîndu-se la efectuarea muncii cîmpului, în efectuarea zilelor de clacă sau la dijmuirea produselor. Revoluția de la 1848 a declanșat și în județul Vilcea, ca și în întreaga țară, un puternic curent de nesupunere față de obligațiile țăranilor clăcași, în deosebi în raporturile cu proprietatea. A fost necesară chiar o ordonanță a Guvernului Provizoriu care cerea ca pînă la aplicarea reformelor propuse în Proclamația de la Izlaz și în alte acte programatice ale Revoluției, sătenii să respecte în continuare obligațiile încă în vigoare²⁴.

După înăbușirea revoluției, odată cu restaurarea Regulamentului Organic și a reacțiunii la putere, cu toate că se instituiău la nivelul județelor comisii ce anchetau comportarea țăranilor față de proprietari și arendași în timpul celui frîmintat an²⁵, nesupunerea în ceea ce privește îndeplinirea obligațiilor clăcășești în general se intensifică.

La 24 aprilie 1849 egumenul mănăstirii Hurez, Hrisant Hurezeanu arăta „cinstitei Cîrmuiri a județului Vilcea, nesuferitele urmări ale locuitorilor clăcași după moșia Sușani”²⁶.

După relatările egumenului, trei dintre clăcașii din sat „cari se văd a fi și acum ca și în vara trecutului an cu capul plin de fumul libertății”, au instigat pe toți sătenii la „nesupuneri pentru drepturile proprietății”, întreg satul „nemai aducîndu-și aminte că acum s-au restornerit tot guvernul legiut”. Tot în 1849 (29 iulie) și tot o față bisericească, proto-popul Ion Făureșcu, aducea la cunoștința Subocîrmuirii plășii Oltetul de jos că locuitorii clăcași de pe moșia sa Făurești refuză să-i lucreze proprietatea: „... că toți proprietarii și arendașii și-au făcut munca pîn-acuma, dar ai mei nu văz ca să facă munca și porumbu-l necopilit, finu necosit, toți adastă să vie unгурi...”²⁷. Și în acest caz speranța revenirii unui regim revoluționar la conducerea treburilor țării apare pregnant. Pitarul Constantin Pîrîianu aducea la cunoștința Ocîrmuirii județului Vilcea în ianuarie 1854 că țăranii clăcași care au fost catagrafiați pe moșia sa Tina, de către hotărnicia făcută de aga Grigore Otetelișanu și

22. *Ibidem*, dos. 41/1858, f. 68—70.

23. *Idem*, *Fond Pretura plășii Bălcești*, dos. 12/1858, f. 65 v—66.

24. *** , *Anul 1848 în Principatele Române. Acte și documente...*, tom. III. București, 1902, p. 52.

25. Arh. Stat. Vilcea, *Fond Prefectura jud. Vilcea*, dos. 43/1849, f. 28; pentru județul Vilcea comisia din care făceau parte serdarul Iordache Otetelișanu și pitarul Mihaleche Oromolu, funcționează între 2 iunie 1849 și 21 octombrie 1849.

26. Arh. Stat. Vilcea, *Fond Prefectura jud. Vilcea*, dos. 46/1849, f. 48.

27. C. Tamas, P. Bărdașu, S. Pucece, Horia Nestorescu-Bălcești, *Revoluția de la 1848 în județul Vilcea, Bălcești pe Topolog*, 1978, p. 347.

pe care o avea cumpărată „nu-mi răspund drepturile proprietărești nici nu pleacă de pe proprietatea-mi unde vor voi”²⁸. Fără îndoială că acesta reprezintă un act de voită rezistență pasivă a celor exploatați și obidiți ce știau că nu pot aștepta nimic bun de la schimbarea unui stăpîn cu altul. Tot în 1851, la 3 februarie, într-un raport adresat Ocirmuirii se făcea cunoscut că 34 de săteni din Sutești au călcat în perioada 1851—1853 proprietățile Țiței Borănenca folosind și semănînd între unu și opt pogoane fără a da dijmă în bani sau produse, împotrivindu-se autorităților care au încercat să li execute cu forța²⁹. Locuitorii satului Inătești de lângă orașul Rîmnicu Vilcea în același an refuzau să lucreze porumbul proprietarului cu toate că de mai multe ori slujbașii Ocirmuirii le-a cerut să-și facă zilele de clacă. Mai mult decît atît țărani din Turcești au luat din magazia proprietății pe care se aflau porumbul ce se afla depozitat aici sub motivul că acesta este rezultat al muncii lor³⁰.

Subocirmuirii plășii Oltețului de jos reclama la 1 februarie 1855, Ioan Oromolu, proprietarul moșiei Rusănești care arăta că locuitorii nu au respectat înțelegerea de ai lucra pămîntul : „Pînă în anul 1854 mi-au lucrat pogoanele regulat, iar în anul 1854 cu destulă anevoință abia mi-au lucrat de două ori via și la cules nici n-au venit, iar eu am fost nevoit de am cheltuit alți bani pentru cules”³¹.

Între Episcopia Rîmnicului Noul Severin, în calitate de proprietar al moșiei Drăgășani și 94 de locuitori de aici, în 1857, se deschidea un lung proces, ce nu a fost soluționat decît după secularizarea averilor minăstirești. Cauza acestuia era reprezentată de acuzația ce se aducea locuitorilor de pe această proprietate că „în unire au sădit o vie” încălcînd drepturile proprietarului și depășind obligațiile chiriașilor conform legiurilor în vigoare³². Tot ca o încălcare asemănătoare era socotit și faptul că locuitorii de pe proprietatea Minăstirii Arnota din satul Bogdănești au nesocotit dreptul unilateral al minăstirii de a vinde băuturi și au deschis cîteva circiumi³³. La cererea egumenului Departamentul Cultelor și instrucțiunii publice cerea ocirmuirii județului Vilcea și ia energice măsuri pentru stăvilirea acestor ilegalități.

Datorită faptului că făceau parte din rîndul țăranilor uneori deputații (sau aleșii) satelor acționau în favoarea consătenilor lor în detrimentul intereselor proprietarului sau arendașului. Astfel, Leonida Z. de Compania, arendașul moșiei Arhanghelu, se judeca încă în anul 1857 cu deputații satului Vlădești, care nu recunoscuseră și consideraseră nul un act de ispașe pentru distrugere de izlaz încheiat în 1854 între arendaș și locuitori³⁴. Un an mai tîrziu, în 1858, întîlnim o situație asemănătoare cînd serdăreasa Elena Giulescu aducea în judecată la Tribunalul din Rm. Vilcea pe un Pătru isprăvnicelul de sat și alți 33 de locuitori din satele Rusănești și Giulești, care nesocotind legiurile i-au tăiat aproape toată pădurea³⁵. În anul unirii, 1859, numai în plasa Oltul documentele

28. Arb. Stat. Vilcea, *Fond Prefectura jud. Vilcea*, dos. 22/1854, f. 26.

29. *Ibidem*, f. 42.

30. *Ibidem*, f. 112 și 127.

31. *Idem*, *Fond Pretura plășii Bălcești*, dos. 4/1855, f. 38.

32. *Idem*, *Fond Tribunalul jud. Vilcea*, dos. 11/1857.

33. *Idem*, *Fond Prefectura jud. Vilcea*, dos. 6/1857, f. 272.

34. *Idem*, *Fond Tribunalul jud. Vilcea*, dos. 11/1857.

35. *Ibidem*, dos. 71/1858.

consemnau măsurile drastice pe care le lua subadministrația plășii împotriva clăcașilor din satele Ștefănești, Călina și Crețeni, care refuză să efectueze zilele de clacă conform contractelor de învoială încheiate³⁶.

Un fenomen interesant ce persistă mai ales pînă la aplicarea legiuirilor agrare îl constituie trecerea de pe o moșie pe alta în căutarea unei situații mai bune. La 23 iunie 1853, arendașul moșiei Locusteni se plîngea că o parte din clăcașii săi s-au strămutat pe moșia Risipiți, unde au primit locuințe și condiții mai bune de viațuire³⁷. Acesta este un exemplu, dar nu singular căci multitudinea unor asemenea fapte a făcut ca la 18 februarie în același an, domnitorul țării să accepte strămutarea clăcașilor în orașe în următorii termeni: „cîți săteni după vreme au apucat a se așeza odată prin orașe vor fi lăsați în pace și se vor înscrie acolo unde se vor afla statorniciți neputîndu-se executa nici o retroactivitate împotriva-le. Asemenea cei ce văzîndu-se pe întrenolirea catagrafiei ce se urmează acum, vor fi apucați a-și îndeplini formele potrivit temelurilor cuprinse în jurnalul Sfatului Administrativ întărit de noi și a-și pregăti așezarea prin orașe, aceștia ca unii ce au urmat în trecut căderilor ce li s-au acordat, trebuie fără nici o contestație nici împiedecare cea mai mică a fi înscrisi prin orașe”³⁸.

Cu toate aceste reglementări, cu toate aceste opreliști, strămutările clăcașilor vor continua, de multe ori împotrivirea în aprobarea unor asemenea transferuri de forță de muncă vor crea nemulțumiri ce uneori vor căpăta aspectul unor revolte locale.

Trecînd la prezentarea mișcărilor propriu-zise, a acelor manifestări violente ale nemulțumirilor din lumea satelor în perioada de care ne ocupăm, trebuie remarcat dintr-un început că acestea sînt foarte mult legate de Revoluția de la 1848, de răsunetul și mesajul acesteia dincolo de finalul ei. Pentru județul Vilcea unde reformele și spiritul revoluționar au dăinuit pînă în 28 septembrie, cînd se autodizolva tabăra revoluționară așezată de Gheorghe Magheru la Troian au fost firește manifestările de nesupunere și revoltă care au ca suport ideologic reminiscențele revoluționare.

La 5 martie 1849, într-un raport al Ocîrmuirii județului Vilcea înaintat Departamentului Treburilor din Lăuntru se informa despre împotrivirea locuitorilor din satul Cireșu în a-și achita obligațiile de clacă față de proprietar pentru anul expirat 1848. Se remarcă în document că mulți dintre săteni „...nu numai că n-au primit să le facă vreo socoteală, dar au început să strige că moarte se face și supunere nu dau încît au îndrăznit prin inverșunare sălbatică asupra dorobanților, cinstitei Ocîrmuirii, dîndu-și bînci că nu e bine capului său”³⁹. Jurații satului Bărbătești încunoștințau la 7 martie 1849, sub ocîrmuirea Plășii Cozia că cinci locuitori caută să răzvrătească tot satul „umblînd cu duhul libertății în cap”, „răspîndind vorbe despre apropiata venire a lui Magheru”: „Ion Vătășescu, Dumitru Băban, Nicolae Horațiu și Dumitru Căluianu, toți din

36. Idem, *Fond Pretura plășii Drăpășani*, dos. 13/1859.

37. Idem, *Fond Prefectura jud. Vilcea*, dos. 20/1853, f. 32.

38. *Ibidem*, dos. 69/1853, f. 7.

39. C. Tamaș, P. Bordașu, S. Purece, Horia Nestorescu-Bălcești, *Revoluția de la 1848 în județul Vilcea*, Bălcești pe Topolog, 1978, p. 333—337.

acest sat care umblînd printre locuitorii cu intrigi și cu fapte necuvincioase și deșarte cugetări, tulburînd liniștea locuitorilor, zicîndu-le să se împotrivescă dimpreună cu pomeniții la poruncile stăpînirii⁴⁰.

Tot într-un fel asemănător se manifestau cîteva zile mai tirziu (11 aprilie 1849) și locuitorii satului Gănești din plasa Oltețul de Jos: „Apoi ne-au început a ne ocări și el fiind numai singur ne-a injurat, apoi după ce au venit cei trei de mai sus, s-au pus și ne-au bătut pã mijne și pã aleși și pã logofăt zicînd că noi am pitulat poruncile Magherului, dar vine el Magheru pe noi⁴¹.”

În plus de acestea apar în anii 1849—1850 frecvente dosiri de armament și muniții⁴². Astfel în februarie 1850 la cinci sãteni din Mădulari erau descoperite asemenea „lucruri interzise” cãci aceștia „...nu s-au asemãnat poruncilor stãpînirii, ci le-au ținut pînã astãzi ascunse care prin trainice mijloace dovedindu-se...⁴³.”

Trebuie arãtat în mod clar cã nu numai clãcașii se manifestau împotriva împilãrilor și exploatarii în județul Vilcea acolo unde proprietatea moșiereascã era preponderentã. Prin multe documente se exemplificã și lupta pãturii de țãrani liberi pentru pãstrarea drepturilor ce le aveau pentru înlãturarea abuzurilor și încercãrile de a fi trecuți în rîndul clãcașilor. Un exemplu în acest sens îl constituie ciocnirile ce au avut loc între obștea moșnenilor din Olãnești și proprietarii, sau urmașii familiei Olãnescu cu care se aflau vecini. În special dupã 1830, pe valea Tisei și a rîului Olãnești sînt descoperite noi izvoare cu ape minerale care încep a fi din ce în ce mai cãutate pentru valorile lor curative. Așezate fiind de o parte și de alta a rîului atît pe proprietatea moșnenilor, cît și pe cele ale boierilor Olãnești, se ajunge la înțelegerea cã aceste resurse naturale sã fie folosite în devãlmășie. Alexandru Ruzinski, ginerele lui Toma Olãnescu trece la exploatarea pe scarã mare a acestor izvoare neținînd cont de vechile înțelegeri. Acest lucru declanșează un puternic conflict ce devenea acut în 1850 și se continua pînã în 1856 cînd administrația hotãra refacerea vechilor hotãrnici.

Iatã cum prezenta la 9 august 1850 raportul lui Costache Serghiadis, trimisul Departamentului Treburilor din Lãuntru în cercetarea acestui caz.

„În hotarul acestei vecinãtãți este o gîrlã, pã aceastã moșie sunt ape minerale ce iesã din multe izvoare și din vechime au fost îngãduit acestor proprietari a lua asãmãna apã unul de la altul însã cu hîrdãul. Cei de acum urmași ai pomenitului Olãnescu și anume, parucicul din oștirea ru-seascã Ruzinski ce au acolo un stabiliment de bãi, vrînd sã depãrteze greutateã acestei luãri de apã dupã moșia vecinilor sãi cu acest ostenitor chip, adicã cu hîrdãul, au fãcut fãrã știrea moșnenilor un zgheab prin care dã o slobodã și repede trecere acci ape de la moșia lor pe a sa⁴⁴. Situația aceasta a fost consideratã de obștea moșnenilor ca o încãlcãre a drepturilor lor, cãci folosirea apelor minerale le aducea venituri importante, ei reacționînd în consecință „...au mers acolo în dimineața de 30 iunie într-un numãr însemnat cu topoare și alte unelte și au dãrimat atît zgheabul cît

40. *Ibidem*, p. 337—338.

41. *Ibidem*, p. 344—345.

42. C. Tamaș, *Anul 1848 în Vilcea*, în *Studia et Acta Musei Nicolae Bãlcescu, Bãlcești pe Topolog*, 1972.

43. Arh. Stat. Vilcea, *Fond Prefectura jud. Vilcea*, dos. 13/1850, f. 3.

și puntea, iar D. Ruzinski jeluindu-se la Cîrmuirea județului pentru această silnică urmare a numiților și Cîrmuirea cercetînd pricina atît la fața locului cît și în rezidența județului prin chemarea de față a tuturor prigonitorilor și dovedind că pe cît moșnenii au avut drept să ceară desființarea zgheabului și a puntei făcută fără știrea lor, cu atît însă au și greșit căci n-au reclamat aceasta la competența dregătorie, ci au îndrăznit să o săvîrșească ei singuri prin mijlocul pomenit, cu care au spăimîntat și pã pãtîmasii cei aflați la stabilimentul d. Parucic pentru întrebuintarea apelor. D. Cîrmuitor au osîndit pã acci moșneni și prin rezoluția sa de la 6 Iulie au hotărît ca doi dintr-inșii să se aresteze fiind privilegiați, iar șase să se bată chiar acolo cu cite 15 toiege la spate⁴⁴. Deși comisarul Departamentului le dă dreptate locuitorilor moșneni din Olănești, ei după cum am văzut au fost pedepsiți de organele administrative județene.

Ca „o pricină ivită și neașteptată” cataloga egumenul mănăstirii Hurez, Ioanichie, la 2 decembrie 1853 deseale acțiuni ostile ale țaranilor de pe moșia Foleștii de Jos. Acestea după părerea sa se datorau unui clăcaș anume Stamate Budurescu a cărui strămutare era solicitată căci proprietatea „în nici într-un chip nu poate să mai primească la sine un astfel de om ce să privește ca unealtă de intrigi în tot satul”⁴⁵.

Cu toate încercările egumenului, solidaritatea satului și îndărătnicia pîrîului nu l-au clintit din loc pe acest curajos clăcaș. Atitudinea sa l-a făcut cunoscut în tot județul, fapt ce a condus în 1857 la alegerea sa ca deputat al clăcașilor vilcenți în divanul Ad-Hoc al Țării Românești⁴⁶.

În același an 1853 într-o altă parte a județului în satul Străchinești era constatată o revoltă locală condusă de Constantin Serdeanu, dorobanț din satul vecin Tereuja. La 14 mai acesta înarmat cu o sabie însoțit de soție, toate rudele și mai mulți locuitori din sat înarmați cu ciomege au mers la conacul din Străchinești al proprietarului Ioan Străchinescu pe care l-au necinstit „cu felurimi de vorbe și l-au lovit”. Împotriva lor ocîrmuirea județului cerea Subocîrmuirii plășii Oltețul de Sus să se ia măsuri severe⁴⁷.

Într-un raport datat 19 februarie 1854, dorobanțul Mihai Purcel făcea cunoscut că locuitorii satului Vaideeni s-au împotrivit la incitarea lui Ivan Handolescu să plătească datoriile ce le aveau către proprietarul moșiei și fisc. „Dar au început să mă necinstească injurîndu-mă de femeie și părinți, scoțînd vorbe proaste și pentru dumneavoastră i de d. arendaș cum și pã deputați zicînd că nu vrea să fie el de nimic, făcînd alarmă destul de mare cu care nu numai că au atacat poruncile stăpînirii, pã dv. ajutor, dar cu vorbele sale cele proaste și larma făcută au dus la îndărătnicire și nesupunere și pã cellalți datornici săteni”⁴⁸.

Asemeni împotriviri și amenințări au fost adresate în 1854 de mai multe ori și egumenului schitului Slătioarele drept pentru care în urma cererilor și dovezilor înaintate Ocîrmuirii i se dă voie „sã ție o pereche de arme pentru apărarea de făcătorii de rele”⁴⁹.

44. *Ibidem*, dos. 20/1855, f. 136.

45. *Ibidem*, dos. 69/1853, f. 73.

46. S. Purece, *Județul Vilcea și Unirea din 1859*, în: „Buridava”, vol. 3, Rm. Vilcea, p. 109.

47. Arh. Stat Vilcea, *Fond Prefectura jud. Vilcea*, dos. 5/1853, f. 103.

48. *Ibidem*, dos. 22/1854, f. 86.

49. *Ibidem*, dos. 1/1854, f. 12.

Se pare că în acest an situația generală a satelor vilcene devenea tot mai mult îndreptată spre revoltă și nesupunere. Pe deoparte pentru că se vedea că rezultatele sperate de la legiuirile din 1851 nu-și vor mai face apariția, iar mai apoi pentru că retragerea trupelor rusești din Principatele Române dădeau o mai mare siguranță celor ce se opuneau exploataării. În fapt la 19 aprilie 1851, Departamentul Treburilor din Lăuntru cerea Ocîrmuirii județului Vilcea să ia măsuri pentru ca locuitorii să nu fie atrași în tulburări declanșate eventual de foștii revoluționari de la 1848⁵⁰. Se avea în vedere eventuala revoluționalizare a acestei provincii românești după cum își propuseseră emigranții români. De nenumărate ori proprietarii și arendașii făceau front comun împotriva acțiunilor de luptă ale țăranilor. Astfel Barbu Pirlianu cerea la 16 aprilie 1854 Subocîrmuirii plășii Oltețul de Jos să ia măsuri împotriva locuitorilor din satele Mărgineni și Rusănești care nu călcat și distrus o mare parte din pădurea moșiei Gănești, aparținând lui Ioa Costandice Tetoianu⁵¹.

Deosebit de vehemenți au fost în vara anului următor țăranii din satul Zătreani de Jos care după cum se consemna într-un raport „după venirea la 3 iunie în sat a subocîrmuitorului împreună cu proprietarul Ștefan Dobrescu pentru perceperea banilor chirii de la clăcași, aceștia s-au ridicat cu toții și după plecarea subadministratoarei au început cu vorbe de ocară să atace pe proprietar și familia sa, precum și pe deputații satului⁵². Unul dintre cei revoltați Ghiță Mercănescu a spus atunci că „o să-i mănince carnea proprietarului, dacă va mai intra satul Zătreani de Jos în curtea caselor Dobrescului⁵³”.

Tot în acest raport se comunica că sînt necesare măsuri urgente de pază și liniște a sâtenilor, căci aceștia au plănuit a ataca conacul cînd proprietarul va pleca la băi împreună cu soția.

În satul Folești, relațiile dintre proprietar și arendași pe deoparte și clăcași pe de alta s-au înrăutățit continuu după 1853. Aici la 24 ianuarie 1857, întreaga populație a satului se ridica împotriva arendașului moșiei la incitarea lui Ionlă Prodescu. Dorobanții Subocîrmuirii au încercat să-l aresteze dar a avut loc o ciocnire între sâteni și organele de ordine, care „s-au retras pentru a nu da ocazie unei acțiuni mai mari⁵⁴”. Tot nemulțumirile generate de abuzuri și starea economică grea i-a determinat pe locuitorii satelor Romanesti și Sinești să se îndrepte la 13 iunie 1857 spre curtea lui Ioan Străchinescu, proprietarul moșiei pe care l-au bătut crunt cu clomecele⁵⁵. Acest fapt a deschis la Tribunalul județului Vilcea un lung proces penal. Tot în arhiva Tribunalului jud. Vilcea se păstrează din același an (1857) câteva dosare ce atestă acțiuni mai mult sau mai puțin violente ale locuitorilor satelor vilcene împotriva proprietarilor și arendașilor. Astfel Gheorghe Ion Pietreanu și alți trei consăteni din Pietrari l-au bătut pe boierul de neam Ion Cismaru⁵⁶. Preda Șoimulescu era cercetat pentru atacul săvîrșit asupra subocîrmuitorului plășii Oltețul de

50. *Ibidem*, dos. 88/1854, f. 12.

51. *Idem*, *Fond Pretura plășii Bălcești*, dos. 4/1855, f. 81.

52. *Ibidem*, f. 163.

53. *Idem*, *Fond Prefectura jud. Vilcea*, dos. 32/1857, f. 9—10.

54. *Arh. Stat. Vilcea, Fond Tribunalul jud. Vilcea*, dos. 344/1857, f. 3—4.

55. *Ibidem*, dos. 298/1857.

Jos⁵⁶, iar Ilie Gheorghe din Bogdănești era condamnat pentru „vorbele amenințătoare” adresate deputaților satului⁵⁷.

Tot Ioan Străchinescu, proprietarul moșiei Străchinești, era la 28 octombrie 1858 ținta atacurilor lui Constantin Verdeș și a rudelor sale, clăcași pe moșie. Documentele consemnează că „astăzi la 28 ale acestei luni fiind de d. d. Ioan Străchinescu spus că găsi niște porci în pădure ai lui Constantin Verdeș și vrînd ca să-i ducă la un deputat, pomenitul Verdeș eșindu-i înaintea cu securea nu numai că i-au luat porcii din mină și i-au dat și cu securea în cap și pă trup cum se vede semnele și vărsarea de sînge rupîndu-i și hainele și de nu se întîmpla să sărim unul dintre deputați anume Ion Ungureanu putea să-l omoare fiind sărit cu toată familia sa”⁵⁸.

Aceste cîteva manifestări alese din noianul de fapte și documente considerăm că pot creiona starea de fapt din satele vlăcene în special și din țară în general în perioada ce a precedat realizarea Unirii din 1859. Acțiunile de propagandă pentru desemnarea deputaților în Divanurile Ad-Hoc s-au împletit foarte strîns cu acțiunile revendicative ale țărănilor. Întrevederea unor noi schimbări în configurația politică a Principatelor române, făcea ca masele de țărani să fie foarte atente la toate aceste schimbări. Activitatea Partidului Național din Moldova dar și din Țara Românească era susținută de cei mulți și obidiți, cu atât mai mult cu cît pentru prima dată clăcașii căpătau posibilitatea de a se exprima în ceea ce priveau interesele ambelor principate ale tuturor românilor.

În județul Vilcea mulți dintre locuitorii satelor aderau la programele și proclamațiile unioniste depunîndu-și semnăturile pe acestea în semn de aprobare. Documentele păstrează două asemenea acțiuni. În primul rînd cea declanșată de Nicolae Rusu, proprietar din plasa Oltețul de Jos, care a determinat pe locuitorii și deputații satelor Cîrlogani și Lăcusteni să semneze niște proclamații, care la cercetările făcute de autorități au fost ascunse la Craiova⁵⁹. Acest Nicolae Rusu a fost atunci în 1857 socotit răzvrătitor, iar locuitorii aspru pedepsiți de autorități.

O situație similară se întîmplă și în satele plășii Otăsău unde acționa un unionist convins Vasile Bonciu, fratele lui Manole Bonciu care la 1848, în tîrbăra de la Troiana comanda unul din batalioanele de panduri recrutați din județul Vilcea. El reușește să adune un număr foarte mare de semnături de la sătenii din amintita plasă pe o „proclamație a așa zisei Partide Naționale”⁶⁰.

Alegerile de deputați clăcași pentru Divanul Ad-hoc în județul Vilcea desemnau pe cel mai radical dintre aceștia Stamate Budurescu din Folești. El era ales la 10 septembrie 1857 de către delegații clăcașilor din plaiul Horezu, împreună cu : Pătru Diaconu din Milostea ca alogător și director, iar la 15 septembrie la Rm. Vilcea era desemnat ca deputat al clăcașilor vlăcenii⁶¹. În această calitate îl găsim pe Stamate Budurescu participînd la activitatea Divanului, iar la încheierea lucrărilor acestuia, își

56. *Ibidem*, dos. 331/1857.

57. *Ibidem*, dos. 402/1857.

58. *Ibidem*, dos. 484/1858, f. 2.

59. *Idem*, *Fond Pretura plășii Bălcești*, dos. 15/1857, f. 13—16.

60. S. Purece, *Județul Vilcea și Unirea din 1859*, în : „Buridava”, III, Rm. Vilcea, p. 109.

61. *Ibidem*.

va pune semnătura în josul protocolului în patru puncte ce impunea marilor puteri garante voiața de unitate a românilor. În afară de toate acestea, respectându-și cînsa din care făcea parte deputatul vilcean semna alături de Mircea Mălălieru și alți treisprezece deputați clăcași, jalba deputaților țărani redactată de Constantin Tănase la 7 decembrie 1857 în care se arăta „aceștii onorabile adunări amara suferință și statornică hotărîre a noastră în tristele împrejurări de astăzi ale scumpei și nenorocitei noastre patrii a tuturor”⁶².

Enumerînd legiuirile nedrepte, deputații clăcași își rezervau dreptul ca în viitoarea Adunare Națională să prezinte punctul lor de vedere „să dăm pe față toate greutățile la care legile acum în ființă ne-au împilat” și protestează dinainte dacă nu vor avea și ei reprezentanți în aceasta⁶³.

Fără discuție că realizarea în 1859 a Unirii Principatelor române a dat speranțe deosebite țăranilor în ceea ce privește îmbunătățirea soartei lor. Aceasta se va realiza prin Legea rurală din 1864, dar numai în parte căci, diferențierile sociale se vor accentua.

Totuși pînă la această dată vor mai avea loc o seamă de frămîntări din care amintim numai revolta din 1858 a țăranilor de pe moșia Frîncești aparținînd Mănăstirii Dintr-un Lemn, împotriva arendașului care era maltratat, iar liniștea nu a putut fi stabilită decît cu ajutorul dorobanților⁶⁴. În vara și toamna anului următor, 1859, era incendiată în județul Vilcea produse ce aparțineau proprietarilor și arendașilor din satele Măldărești, Mihăești, Lăpușata, Berbești și altele⁶⁵.

Toate acestea arată că în cei zece ani ce au urmat Revoluției de la 1848, starea satului românesc în general și a celui vilcean în special era deosebit de grea. Frămîntările din lumea celor mulți și obidiți ce trădeau pe ogoare, anunțau prefaceri importante, le cereau ca pe o necesitate stringentă. Această stare de fapt demonstra apariția decalajului dintre nivelul de dezvoltare a relațiilor de producție față de forțele de producție în agricultură. Necesitatea unei acțiuni radicale care să refacă echilibrul era clară. Putem spune în acest sens că actul de dreptate socială din 1864 își are rădăcini adînci, sociale, economice și politice în oricare colț al țării.

LA LUTTE DE LA PAYSANNERIE DE VILCEA POUR JUSTICE SOCIALE DANS LA DÉCENNIE QUI A PRÉCÉDÉ L'UNION DES PRINCIPAUTÉS

RÉSUMÉ

La Révolution de 1848 de Principautés Roumaines a déclenché et a soutenu dans tout l'espace habité par les Roumains, des mouvements réformateurs, qui ont beaucoup influencé toute la période qui a suivi le répression de cette révolution grâce à l'intervention étrangère.

La Révolution est la manifestation de la volonté de la nation roumaine de transformer la société. Par des mémoires, par le refus d'accomplir les tâches envers l'Etat et envers les propriétaires, par leur révolte, la paysannerie de Vilcea a tenu en éveil l'idée de la lutte pour une vie toujours meilleure.

62. Documente privind Unirea Principatelor, vol. I, București, 1961, p. 638—639, doc. 813.

63. *Ibidem*.

64. P. Bordașu, Pămînt și săteni în deceniul premergător aplicării Legii Rurale din 1864 în județul Vilcea, în vol. „Caietele Bălescu”, Bălcești pe Topolog, 1979, p. 188—189.

65. *Ibidem*.